

Sygn.akt III AUa 291/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Alicja Sołowińska (spr.)

Sędziowie: SA Marek Szymanowski

SA Bożena Szponar - Jarocka

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 11 września 2013 r. w B.

sprawy z odwołania A. W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o ustalenie niepodlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w okresie od 02.02.2009r. do 28.02.2009 r.

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 7 stycznia 2013 r. sygn. akt IV U 3051/12

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 291/13

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z dnia 15 października 2012 roku, wydaną na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 roku, Nr 205, poz. 1585 ze zm.), stwierdził, że A. W. w okresie od dnia 1 lutego 2009 roku do dnia 28 lutego 2009 roku podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej. Organ rentowy uznał, że okoliczność, iż podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za ten okres z tytułu zatrudnienia A. W. na podstawie umowy o pracę wyniosła zero złotych, skutkowałą objęciem jej obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności.

A. W. w odwołaniu od powyższej decyzji domagała się jej zmiany, podnosząc, że w okresie od dnia 2 lutego 2009 roku do dnia 28 lutego 2009 roku podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę, bowiem z tego tytułu uzyskała wynagrodzenie w wysokości przekraczającej minimalne miesięczne wynagrodzenie za pracę, zatem brak jest podstaw do objęcia jej obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej za ten okres.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych po rozpoznaniu powyższego odwołania, wyrokiem z dnia 7 stycznia 2013 roku zmienił zaskarżoną decyzję i stwierdził, że wnioskodawczyni jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu za okres od dnia 2 lutego 2009 roku do dnia 28 lutego 2009 roku. Z ustaleń Sądu I instancji wynika, że wnioskodawczyni od dnia 1 stycznia 2001 roku prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą. W ramach okresu objętego zaskarżoną decyzją A. W. od dnia 2 lutego 2009 roku do dnia 28 lutego 2009 roku była zatrudniona w Zespole Zakładów Opieki Zdrowotnej w D. na podstawie umowy o pracę na stanowisku starszej pielęgniarki w wymiarze 0,6 etatu. Wysokość miesięcznego wynagrodzenia została określona na kwotę 900 złotych, plus dodatek za wysługę lat w wysokości 20% oraz premia zgodnie z regulaminem premiowania. Z dalszych ustaleń Sądu Okręgowego wynikało, że A. W. wynagrodzenie ze miesiąc luty 2009 roku w wysokości 1.491,37 złotych (do wypłaty 1.064,08 złotych) otrzymała w dniu 9 marca 2009 roku. Pracodawca w miesiącu marcu 2009 roku odprowadził należne za wnioskodawczynię (z tytułu jej zatrudnienia w miesiącu lutym 2009 roku) składki na ubezpieczenia społeczne. Powyższy stan faktyczny pozostawał bezsporny. Istota sporu koncentrowała się zaś na wykładni przepisu art. 9 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 roku, Nr 205, poz. 1585 ze zm.). Zgodnie bowiem z art. 9 ust. 1 w/w ustawy, m.in. pracownicy spełniający jednocześnie warunki do objęcia ich obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów są obejmowani ubezpieczeniami tylko z tytułu stosunku pracy. Przepis art. 9 ust. 1a w/w ustawy przewiduje wyjątek od powyższej zasady, zgodnie z którym pracownik, którego podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu stosunku pracy w przeliczeniu na okres jednego miesiąca jest niższa niż minimalne wynagrodzenie za pracę, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów. Sąd I dokonał szczegółowej analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego problematyki przychodu z tytułu umowy o pracę jako podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Podkreślił, że pracodawca, wypłacając A. W. w dniu 9 marca 2009 roku wynagrodzenie za miesiąc luty 2009 roku, działał zgodnie z dyspozycją art. 85 § 2 k.p., stosownie do którego wynagrodzenie za pracę płatne raz w miesiącu wypłaca się z dołu, niezwłocznie po ustaleniu jego pełnej wysokości, nie później jednak niż w ciągu pierwszych 10 dni następnego miesiąca kalendarzowego. Uznał, jednak iż w powyższych okolicznościach przyjęcie na potrzeby przepisu art. 9 ust. 1 w/w ustawy, iż podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne wnioskodawczyni z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w miesiącu lutym 2009 roku jest zerowa, budzi wątpliwości. Stanowisko takie prowadziłyby bowiem do zaakceptowania, że sytuacja wnioskodawczyni, tj. kwestia podlegania bądź też nie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej (prowadzonej obok zatrudnienia na podstawie umowy o pracę), byłaby uzależniona od tego, czy pracodawca wypłaca wynagrodzenie pod koniec, czy też na początku następnego miesiąca. Zdaniem Sądu Okręgowego zastosowanie takiego zróżnicowania sytuacji prawnej ubezpieczonego nie znajduje uzasadnienia. W jego ocenie przepis art. 9 ust. 1a w/w ustawy należy interpretować w powiązaniu z art. 9 ust. 1 w/w ustawy, przy czym art. 9 ust. 1a w/w ustawy jest wyjątkiem, gdyż uchyla skutek określony w art. 9 ust. 1 w/w ustawy. Tym samym nie można dokonywać jego wykładni w sposób rozszerzający. Sąd I instancji podkreślił, iż nie ma wątpliwości, że wnioskodawczyni w miesiącu lutym 2009 roku pracowała na podstawie umowy o pracę, zaś pracodawca, działając zgodnie z przepisami prawa, wypłacił jej za ten miesiąc wynagrodzenie wynoszące ponad 1.276 złotych, tj. w wysokości przewyższającej minimalne wynagrodzenie za pracę. Oznacza to, że cel przewidziany przepisem art. 9 ust. 1 w zw. z art. 9 ust. 1a w/w ustawy został osiągnięty. Zdaniem Sądu Okręgowego, niezrozumiałym jest pogląd, że wnioskodawczyni z uwagi na okoliczność, iż pracodawca nie wypłacił jej wynagrodzenia w miesiącu lutym 2009 roku, powinna podlegać obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym również z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej. Jednocześnie Sąd I instancji zaznaczył, że różnicowanie sytuacji prawnej ubezpieczonego jest dopuszczalne, jednakże pod warunkiem, że przemawiają za tym relewantne cechy. Uaktywnienie obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej przez osobę będącą pracownikiem miałyby miejsce, zdaniem Sądu Okręgowego, w sytuacjach wypłacania przez pracodawcę wynagrodzenia z opóźnieniem, bądź za okresy dłuższe niż miesiąc. Wówczas uzasadnione byłaby odstąpienie od zasady prymatu ubezpieczenia pracowniczego. Taka sytuacja nie zachodzi jednak w niniejszej sprawie, zatem brak jest podstaw, aby uchylać regułę wynikającą z art. 9 ust. 1 w/w ustawy. Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. zaskarżył powyższy wyrok w całości, zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 9 ust. 1 i 1a ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 roku, Nr 205, poz. 1585 ze zm.) poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że brak wypłaty wynagrodzenia w miesiącu lutym 2009 roku, tj. osiągnięcia przychodu w wysokości minimalnego wynagrodzenia z tytułu zatrudnienia ubezpieczonej na podstawie umowy o pracę nie powoduje objęcia jej dodatkowymi obowiązkowymi ubezpieczeniami emerytalnym, rentowymi oraz wypadkowym za okres od dnia 2 lutego 2009 roku do dnia 28 lutego 2009 roku z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Wskazując na powyższe zarzuty organ rentowy wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Olsztynie do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

W pierwszej kolejności stwierdzić należy, iż stan faktyczny w niniejszej sprawie był bezsporny. Jak prawidłowo wskazał Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, A. W. od dnia 1 stycznia 2001 roku prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą. Od dnia 2 lutego 2009 roku była również zatrudniona w Zespole Zakładów Opieki Zdrowotnej w D. na podstawie umowy o pracę w wymiarze 0,6 etatu. Zgodnie z treścią umowy o pracę wysokość miesięcznego wynagrodzenia wnioskodawczyni określono na kwotę 900 złotych, plus dodatek za wysługę lat w wysokości 20% oraz premia zgodnie z regulaminem premiowania. Okolicznością niekwestionowaną było również to, że A. W. w okresie od dnia 2 lutego 2009 roku do dnia 28 lutego 2009 roku świadczyła pracę w oparciu o powyższą umowę. Nie pozostawało także przedmiotem sporu to, że wynagrodzenie za miesiąc luty 2009 roku w wysokości 1.491,37 złotych (do wypłaty 1.064,08 złotych), tj. w wysokości wyższej niż minimalne miesięczne wynagrodzenie za pracę, wnioskodawczyni otrzymała w dniu 9 marca 2009 roku.

Istota sporu w niniejszej sprawie sprowadzała się natomiast do interpretacji przepisów art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 roku, Nr 205, poz. 1585 ze zm.) oraz art. 9 ust. 1a w/w ustawy. Zgodnie ze stanowiskiem skarżącego organu rentowego okoliczność, że w miesiącu lutym 2009 roku pracodawca nie wypłacił A. W. wynagrodzenia za pracę w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia w przeliczeniu na okres miesiąca (podstawa wymiaru składek za ten miesiąc z tytułu umowy o pracę była zerowa) skutkuje objęciem wnioskodawczyni w tym okresie obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności na podstawie art. 9 ust. 1a w/w ustawy.

Przywołane powyżej rozumienie art. 9 ust. 1a w/w ustawy jest błędne. Sąd Apelacyjny podziela pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 4 lutego 2013 roku w sprawie o sygn. akt I UK 484/12 (lex numer 1308055), zgodnie z którym wykładnia systemowa, funkcjonalna i celowościowa art. 9 ust. 1a w/w ustawy (ze szczególnym uwzględnieniem reguł słuszności, in dubio pro tributario, konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego) prowadzi do wniosku, że pojęcie „podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe” użyte w art. 9 ust. 1a w/w ustawy należy rozumieć jako wynagrodzenie za pracę wynikające z treści stosunku pracy, a nie - jako przychód zdefiniowany w art. 4 pkt 9 w/w ustawy. Jeżeli zatem pracownik podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym na podstawie ważnego stosunku pracy (art. 9 ust. 1 w/w ustawy), którego elementem jest wynagrodzenie w wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia w przeliczeniu na okres jednego miesiąca i praca ta jest wykonywana, co nakłada na pracodawcę obowiązek wypłaty za nią uzgodnionego wynagrodzenia, to należy uznać, że pracownik ten nie podlega również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów na podstawie art. 9 ust. 1a w/w ustawy w sytuacji, gdy nie dochodzi do wypłaty należnego mu wynagrodzenia za pracę za dany okres, co jest równoznaczne z brakiem przychodu ze stosunku pracy w tym okresie w rozumieniu art. 4 pkt 9 w/w ustawy, mającego znaczenie dla określenia podstawy wymiaru składek zgodnie z art. 18 ust. 1 w/w ustawy.

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy szczegółowo wyjaśnił przyczyny, dla których użytego w przepisie art. 9 ust. 1a w/w ustawy pojęcia „podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe” nie należy rozumieć, opierając się na art. 18 ust. 1 w/w ustawy, jako przychód zdefiniowany w art. 4 pkt 9 w/w ustawy.

Przede wszystkim Sąd Najwyższy wskazał, że przepis art. 9 w/w ustawy reguluje generalnie instytucję zbiegu tytułów objęcia ubezpieczeniem społecznym i określa, w jaki sposób taki zbieg przekłada się na zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym z każdego z tytułów. Zbieg tytułów ubezpieczenia występuje, gdy jedna osoba wykonuje kilka rodzajów działalności, z którymi wiąże się obowiązek ubezpieczenia społecznego (art. 6 w/w ustawy). W doktrynie funkcjonuje podział obowiązkowego ubezpieczenia emerytalnego i rentowych na dwie kategorie – „tytuły bezwzględne” i „tytuły ogólne”. W przypadku tytułów bezwzględnych nigdy nie może dojść do zwolnienia z obowiązku ubezpieczenia, zaś w przypadku tytułów ogólnych istnieje taka możliwość, a ubezpieczenie może mieć ewentualnie dobrowolny charakter. Do tytułów bezwzględnych należą tytuły ubezpieczenia wymienione w art. 9 ust. 1 w/w ustawy, tj. te, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1, 3, 10, 18a, 20 i 21 w/w ustawy. Pozostałe tytuły, niewymienione w przepisie art. 9 ust. 1 w/w ustawy, są kwalifikowane jako ogólne tytuły ubezpieczenia. Art. 9 ust. 1 w/w ustawy wprowadza zasadę, zgodnie z którą w przypadku zbiegu u danej osoby kilku tytułów bezwzględnych ubezpieczenia, dochodzi do kumulacji obowiązków ubezpieczenia z tych tytułów, co oznacza powstanie obowiązku odprowadzania składek od każdej z tych działalności zarobkowych. W sytuacji natomiast zbiegu tytułu bezwzględnego z tytułem ogólnym obowiązek ubezpieczenia powstaje co do zasady tylko z tytułu bezwzględnego. Zasada ta nie ma charakteru bezwzględnego. Odstępstwo od niej wprowadza art. 9 ust. 1a w/w ustawy, zgodnie z którym ubezpieczeni wymienieni w art. 9 ust. 1 w/w ustawy, których podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu stosunku pracy, członkostwa w spółdzielni, służby, pobierania świadczenia szkoleniowego, świadczenia socjalnego, zasiłku socjalnego lub wynagrodzenia przysługującego w okresie korzystania ze świadczenia górniczego lub w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie w przeliczeniu na okres miesiąca jest niższa od określonej w art. 18 ust. 4 pkt 5a w/w ustawy, podlegają również obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z innych tytułów, z zastrzeżeniem art. 9 ust. 1b i art. 16 ust. 10a w/w ustawy.

Zdaniem Sądu Najwyższego, ustawodawca, posługując się w art. 9 ust. 1a w/w ustawy pojęciem „podstawy wymiaru składek”, posługuje się nim w innym znaczeniu niż w art. 18 ust. 1 w/w ustawy. Sąd Najwyższy zwrócił przede wszystkim uwagę, że art. 9 ust. 1a w/w ustawy został umieszczony w rozdziale drugim ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, który reguluje zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym. Zasady ustalania składek na ubezpieczenia społeczne (w tym podstaw ich wymiaru) zostały zaś uregulowane odrębnie w rozdziale trzecim ustawy. Czym innym jest podleganie ubezpieczeniom społecznym a czym innym ustalanie wysokości składek ubezpieczeniowych i związane z tym ustalanie podstawy ich wymiaru. Dopiero stwierdzenie podlegania ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu i rentowym) na zasadach określonych w rozdziale drugim w/w ustawy rodzi prawo do ustalenia składek na te ubezpieczenia. Przyjęcie zatem (jak to uczynił organ rentowy w przedmiotowej sprawie), że o podleganiu ubezpieczeniom społecznym z innych tytułów (obok podlegania ubezpieczeniom społecznym z bezwzględnego tytułu ubezpieczenia) w rozumieniu art. 9 ust. 1a w/w ustawy decyduje podstawa wymiaru interpretowana jako przychód w rozumieniu art. 18 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 9 w/w ustawy, prowadzi do odwrócenia kolejności powyższego procesu, co, zdaniem Sądu Najwyższego, z uwagi na charakter instytucji art. 9 ust. 1a w/w ustawy nie zasługuje na aprobatę. Nadto, dokonując wykładni art. 9 ust. 1a w/w ustawy, nie można z pewnością pominąć bezwzględnie obowiązujących norm prawa pracy gwarantujących ochronę pracowniczego wynagrodzenia za pracę należnego za pracę wykonaną (art. 80 zd. 1 k.p.). Zdaniem Sądu Najwyższego, ustawodawca, stanowiąc normę art. 9 ust. 1a w/w ustawy, nie miał zamiaru obciążyć pracownika wykonującego pracę w ramach ważnie zawartego stosunku pracy dodatkowym poważnym zobowiązaniem o charakterze fiskalnym - jakim jest niewątpliwie obowiązek zapłaty składek ubezpieczeniowych z tytułu objęcia dodatkowo z mocy prawa innym tytułem ubezpieczenia - tylko dlatego, że wbrew treści stosunku pracy pracodawca z naruszeniem prawa nie realizuje względem niego obowiązku wypłaty wypracowanego wynagrodzenia w ustalonej wysokości co najmniej minimalnego wynagrodzenia. Sąd ten wskazał również, że przeciwnego wniosku nie może uzasadniać powołanie się na sam cel fiskalny związany z funduszami ubezpieczeniowymi, bowiem dochodziłoby wówczas do naruszenia zasady demokratycznego państwa prawa urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W ocenie Sądu

Najwyższego nie można uznać za zgodną z tą zasadą sytuacji objęcia przez organ państwa pracownika - realizującego obowiązki pracownicze w ramach ważnie zawartej umowy o pracę z ustalonym wynagrodzeniem w wysokości wyższej niż minimalne wynagrodzenie, pozostającego w przekonaniu, że w świetle prawa ubezpieczeń społecznych podlega ubezpieczeniom społecznym z tego tytułu (art. 9 ust. 1 w/w ustawy) - ex lege ubezpieczeniom społecznym z innego jeszcze tytułu, co rodzi po jego stronie dodatkowe konkretne obciążenie fiskalne w postaci składek. Reasumując, zdaniem Sądu Najwyższego, należy rozdzielić samą instytucję podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu i rentowym) od instytucji następczego ustalania wysokości składek oraz ich podstawy wymiaru (wyrok Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 4 lutego 2013 roku w sprawie o sygn. akt I UK 484/12).

Przekładając powyższe rozważania na stan faktyczny niniejszej sprawy, stwierdzić należy, że stosunek pracy łączący A. W. z Zespołem Zakładów Opieki Zdrowotnej w D. stanowi niewątpliwie bezwzględny tytuł ubezpieczenia (art. 9 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 1 w/w ustawy), mający pierwszeństwo przed tytułem ogólnym ubezpieczenia, jakim jest prowadzenie pozarolniczej działalności (art. 6 ust. 1 pkt 5 w/w ustawy). Zatem wnioskodawczyni z racji pozostawania w przedmiotowym stosunku pracy w okresie od dnia 2 lutego 2009 roku do dnia 28 lutego 2009 roku z mocy prawa podlegała ubezpieczeniom społecznym jako pracownik z tego stosunku (art. 9 ust. 1 w/w ustawy). Posiadała zatem status ubezpieczonego z tego tytułu, niezależnie od tego, czy osiągnęła przychód, co wynika z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1 i 2a i art. 13 pkt 1 w/w ustawy. Skoro zatem ustalono, że zgodnie z warunkami ważnej umowy o pracę wynagrodzenie wnioskodawczyni wynosiło co najmniej minimalne wynagrodzenie obowiązujące w tym okresie, Sąd I instancji prawidłowo uznał, że nie podlegała ona również obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z innych tytułów na podstawie art. 9 ust. 1a w/w ustawy, niezależnie od tego, że wynagrodzenie za pracę zostało jej wypłacone w miesiącu następnym.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

A.K.